

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

КОЗАЧЕНКО ЮЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 342.951:614.253.83

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТА В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент **Компанієць Ігор Миколайович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Стеценко Валентина Юріївна**, Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін;

кандидат юридичних наук, доцент **Нечитайленко Анатолій Олександрович**, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, доцент кафедри державно-правових дисциплін та міжнародного права.

Захист відбудеться «13» травня 2016 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024 м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024 м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розіслано «08» квітня 2016 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Шепітько

○ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України проголосила право громадян на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49), що вимагає від держави створення дієвого адміністративно-правового механізму забезпечення його важливої складової – прав пацієнта.

Аналіз сучасних соціологічних досліджень дозволяє виявити значні розбіжності між проголошеними Основним Законом України цілями і реальністю. Ріст захворювань, демографічне старіння населення, посилення депопуляційних процесів свідчать про загрозову соціально-економічну ситуацію у країні, проблематичність її безпеки та майбутнього розвитку. За таких умов актуалізується потреба у суттєвому підвищенні рівня правової захищеності прав пацієнта з урахуванням можливостей адміністративного права.

Ефективному забезпеченню прав пацієнта в Україні перешкоджає низка різнопланових чинників економічного, соціально-культурного, правового характеру. На рівень забезпечення прав пацієнта в Україні негативно впливає збільшення кримінальних правопорушень у медичній сфері (протягом 2010 – 2014 рр. їх кількість зросла у 4,7 рази), проте випадки притягнення до юридичної відповідальності осіб, що їх вчинили, залишаються поодинокими. Дане обумовлює необхідність розширення сфери застосування адміністративної відповідальності у частині забезпечення прав пацієнта за рахунок запровадження нових складів адміністративних правопорушень, адже відсутність складу кримінального правопорушення в діянні медичного працівника не означає відсутність порушення, яке б могло охоплюватися складом проступку.

Указом Президента України від 12 січня 2015 р. затверджена Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», яка визначила однією з першочергових програм розвитку держави реформу системи охорони здоров'я. Її метою є кардинальне, системне реформування, спрямоване на створення системи, орієнтованої на пацієнта, здатної забезпечити громадян України медичним обслуговуванням на рівні розвинутих європейських держав. Реалізація завдань стратегії можлива лише за умови удосконалення адміністративно-правового регулювання в досліджуваній сфері, підняття його на якісно новий рівень.

Питання правового регулювання забезпечення і захисту прав громадян у сфері охорони здоров'я, у тому числі під час отримання медичної допомоги, привертають увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Окремим аспектам забезпечення прав пацієнта присвячені наукові праці вітчизняних учених, аналіз яких надав змогу ґрунтовно висвітлити означені в дисертації питання. Це роботи С. Б. Булеци, В. О. Галай, З. С. Гладуна, В. В. Глуховського, А. М. Коваль, Д. І. Крьосного, В. Ф. Москаленка, З. О. Надюка, А. О. Нечитайленка, О. О. Лавриненко, І. М. Паращича, В. М. Пашкова, В. М. Пономаренка, І. Я. Сенюти, Р. О. Стефанчука, В. Ю. Стеценко, С. Г. Стеценка, Я. Ф. Радиша, В. М. Рудого, Я. М. Шатковського, О. М. Шевчука

та інших науковців. У дисертації використано також праці зарубіжних авторів, серед яких В. Абоймов, Дж. Аннас, Е. Бендукідзе, О. Братков, Д. Брок, Е. Девіс, Я. Дргонец, К. Жилиєва, Г. Колоколов, П. Конгстведт, М. Малєїна, О. Піщита, П. Холленедер.

Проблема адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта торкається життєвих інтересів населення України, набуваючи в умовах реформування системи охорони здоров'я особливого значення. Однак, комплексного дослідження у цій сфері на рівні дисертації чи монографії не проводилося.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у межах цільової комплексної програми «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» 2010–2015 роки (номер державної реєстрації 0111U000966). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (15.03.2013 р., протокол № 7).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є визначення сутності адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні, формування пріоритетних напрямів його розвитку, що надало змогу розробити рекомендації з удосконалення адміністративного законодавства у зазначеній сфері.

Відповідно до сформульованої мети дослідження поставлені завдання:

- визначити поняття і сутність прав пацієнта як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, класифікувати їх;
- охарактеризувати систему законодавства України з питань адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта;
- встановити сутність адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта та розкрити його зміст;
- окреслити коло суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта, встановити зміст їх повноважень; сформулювати пропозиції щодо удосконалення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта;
- визначити та охарактеризувати адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнта, запропонувати напрями їх оптимізації;
- з'ясувати характер міжнародно-правових стандартів та зарубіжного досвіду у сфері забезпечення прав пацієнта, встановити їх значення для України;
- сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні.

Предметом дослідження виступає адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні.

Методи дослідження обумовлюються темою роботи, поставленою метою та завданнями. Методологічною основою дисертації виступає сукупність філософсько-світоглядних, загально-наукових і спеціально-наукових методів, які забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета.

У ході дослідження використовувалися: діалектичний метод – для з'ясування сутності відносин, що виникають у процесі адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні, обґрунтування основних понять, дослідження правових явищ у контексті їх розвитку та взаємозв'язку (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); структурно-системний метод – для характеристики особливостей адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); аналітико-синтетичний метод – для аналізу наукових і нормативних джерел, встановлення їх особливостей і значення в регламентуванні відносин у сфері забезпечення прав пацієнта (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); порівняльно-правовий метод – з метою порівняльного аналізу норм права України та міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав пацієнта (підрозділи 1.1, 3.1). За допомогою формально-юридичного методу досліджувалися положення нормативно-правових актів, які регулюють відносини у цій сфері (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). Формально-логічний метод був застосований з метою формулювання нових або удосконалення існуючих дефініцій, зокрема таких як «права пацієнта», «безпека пацієнта», «право пацієнта на безпеку», «адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта», «адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнта» (підрозділи 1.1, 2.1, 2.3). З метою моделювання пріоритетних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта застосовувався метод наукової абстракції (підрозділ 3.2). Статистичний метод був використаний для аналізу статистичних даних, у тому числі отриманих від органів державної влади на офіційні запити (підрозділи 1.1, 2.1, 3.2). Широко були застосовані такі категорії та способи формальної логіки, як: поняття, визначення, доказ, судження, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

Науково-теоретичну базу дослідження склали праці провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців-адміністративістів: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, К. С. Бельського, Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, І. П. Голосніченка, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, Ю. М. Козлова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, С. О. Кузніченка, В. Я. Настюка, О. А. Савостіна, А. О. Селіванова, Є. Старосцяка.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні, на підставі якого сформульовані наукові положення і конкретні пропозиції щодо вдосконалення національного адміністративного законодавства у зазначеній сфері та механізму його реалізації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні нових теоретичних положень та практичних рекомендацій, що винесено на захист:

уперше:

- обґрунтовано соціально-правове значення права пацієнта на безпеку, розкрито його зміст, сформульовано дефініцію поняття «безпека пацієнта»;
- сформульовано дефініцію адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта; розкрито зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта через визначення принципів, мети, функцій, системи форм та методів;
- визначено, що основним недоліком системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта є відсутність спеціалізованого органу захисту прав пацієнтів; запропоновано створити Службу уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України та розроблено проект положення про неї;
- доведено необхідність запровадження процедури державної реєстрації медичних стандартів (клінічних протоколів) у Міністерстві юстиції України, у зв'язку з чим запропоновано внести зміни у законодавство;
- обґрунтовано необхідність оптимізації інституту адміністративної відповідальності медичних працівників, запропоновано внести зміни до Глави 5 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення» та передбачити адміністративну відповідальність за правопорушення у медичній сфері;

удосконалено:

- визначення прав пацієнта, під якими слід розуміти похідні від загальних громадянських, економічних, політичних, соціальних і культурних прав, юридичні можливості фізичної особи, яка звернулася за медичною допомогою та (або) якій надається така допомога; запропоновано авторський варіант класифікації прав пацієнта;
- доктринальні підходи стосовно стандартизації медичної допомоги, ліцензування медичної практики, акредитації закладів охорони здоров'я, атестації медичних працівників як засобів адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта;

– шляхи оптимізації процедури фінансування системи охорони здоров'я; обґрунтовано доцільність використання багатоканального фінансування, визначено умови запровадження обов'язкового соціального медичного страхування;

набули подальшого розвитку науково-теоретичні положення щодо:

– систематизації знань з питань вітчизняного законодавства у сфері забезпечення прав пацієнта й аргументації його удосконалення, зокрема встановлено вихідні засади концепції законодавчого забезпечення прав пацієнта;

– пропозиції прийняття спеціального закону про правовий статус пацієнта в Україні;

– характеристики змісту й систематизації міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення прав пацієнта; аргументації необхідності узгодження права України і права Європейського Союзу, зокрема у сфері забезпечення якості й безпеки медичної допомоги та державної підтримки системи охорони здоров'я;

– аргументації необхідності реформування вітчизняної системи охорони здоров'я; шляхів та способів удосконалення забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я в Україні.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що сформульовані в дисертації теоретичні положення сприятимуть удосконаленню науково-дослідної, правотворчої, правозастосовної діяльності в Україні та навчального процесу.

Одержані результати можуть бути використані:

– у сфері науково-дослідної діяльності – для подальшої розробки проблем адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні;

– у правотворчості – при удосконаленні національного законодавства, яке регламентує досліджувані суспільні відносини;

– у правозастосовній сфері – для удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні (акт впровадження результатів дисертації у практичну діяльність Полтавського міського управління юстиції від 10.04.2015 р.);

– у навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Адміністративне право», спеціальних дисциплін з медичного права, при підготовці методичних і навчальних посібників (акт впровадження результатів дисертації у навчальний процес Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 6.05.2015 р., акт впровадження результатів дисертації у навчальний процес Аграрного коледжу управління і права Полтавської державної аграрної академії від 28.04.2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Окремі положення дослідження обговорювалися на кафедрі адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, були представлені автором у доповідях на науково-практичних конференціях: I Міжнародній науково-практичній конференції «Приватний сектор

безпеки: сучасний досвід та проблеми правового регулювання» (м. Харків, 19 квітня 2013 р.); Другій Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-правові засади формування сучасного медичного права в Україні» (м. Полтава, 18 жовтня 2013 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Недержавний сектор безпеки: сучасний досвід та проблеми порівняльно-правового регулювання» (м. Харків, 19 квітня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука: виклики і сьогодення» (м. Одеса, 8–9 серпня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (м. Харків, 15–16 серпня 2014 р.); Medzinárodnej vedeckej konferencie «Práva a slobody človeka a občana: mechanizmus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva» (Bratislava, 19.–20. septembra 2014).

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження викладено у шести статтях, опублікованих у фахових виданнях (у тому числі одна стаття – у науковому виданні іноземної держави) та тезах шести доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження, логікою та послідовністю розкриття теми та викладення його результатів. Текст дисертації складається із вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 209 сторінок, з них основного тексту – 169 сторінок. Кількість використаних джерел налічує 257.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, досліджено стан наукового опрацювання; визначено мету та завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження; охарактеризовано методи дослідження, наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне і практичне значення; зазначено зв'язок теми з науковими програмами та планами; викладено інформацію про апробацію основних положень дисертаційної роботи.

Розділ перший «Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «Права пацієнта як об'єкт адміністративно-правового забезпечення» визначено сутність прав пацієнта як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. Вітчизняне законодавство надає пацієнтам низку прав, проте непоодинокі факти їх декларативного характеру або ігнорування в медичній практиці. З метою з'ясування реально існуючої ситуації забезпечення прав пацієнтів в Україні вітчизняна система охорони здоров'я у 2012 році була оцінена з використанням індикаторів, розроблених на основі Європейської хартії прав пацієнтів (2002 р.). Результати досліджень свідчать, що дотримання прав пацієнта в Україні перебуває на низькому

рівні. Права пацієнта потребують гарантування з боку держави шляхом формування ефективної державної політики у галузі охорони здоров'я, створення дієвого механізму їх реалізації та захисту.

У межах підрозділу проаналізовано законодавче визначення поняття «пацієнт», наявні доктринальні дефініції понять «пацієнт» і «права пацієнта», наукові підходи до класифікації прав пацієнта. На основі аналізу удосконалено поняття «права пацієнта» і запропоновано авторський варіант класифікації прав пацієнта з урахуванням: різноплановості медичної допомоги і напрямів медичної діяльності; розгалуженості й некодифікованості вітчизняного медичного законодавства; диференційованості пацієнтів залежно від віку, стану здоров'я, статі, професійної діяльності, інших особливостей.

Наголошено, що серед прав пацієнта особливої уваги потребує право на безпеку. На міжнародному рівні право пацієнта на безпеку визнається одним з найбільш важливих прав пацієнта та визначається як «право на свободу від шкоди, спричиненої неналежним функціонуванням систем охорони здоров'я, недбалістю і помилками медичних працівників» (Європейська хартія прав пацієнтів, 2002 р.).

У 2011 році у рамках Плану дій Ради Європи для України на 2011–2014 роки (затверджений Комітетом Міністрів Ради Європи 23 червня 2011 р.) Міністерством охорони здоров'я України за участі Всеукраїнської Ради із захисту прав та безпеки пацієнтів підготовлено проект Національного плану дій з безпеки пацієнтів. Мета документа – покращення стану здоров'я громадян України шляхом розробки політики, спрямованої на посилення безпеки пацієнтів, запобігання медичним помилкам і зменшення видатків, пов'язаних із несумлінним виконанням обов'язків щодо управління безпекою пацієнтів та запобігання інцидентам у сфері охорони здоров'я. Проте, остаточний варіант Національного плану дій з безпеки пацієнтів на сьогодні не затверджено.

Право пацієнта на безпеку вітчизняним законодавством не регламентується. Безпека пацієнта має бути одним із пріоритетів діяльності вітчизняних медичних закладів; необхідно законодавчо врегулювати поняття «безпека пацієнта» та встановити чіткі аспекти, які охоплюються поняттям «право пацієнта на безпеку». Легальне визначення поняття «безпека пацієнта» дасть змогу: 1) офіційно закріпити юридичну природу соціально-медичного і правового феномена; 2) надати даному поняттю обов'язкового значення; 3) сформулювати критерії для відмежування його від суміжних юридичних категорій і встановити, що являє собою право пацієнта на безпеку; 4) забезпечити єдність подальшої правотворчої і правозастосовної діяльності в сфері забезпечення належного рівня безпеки пацієнта; 5) підвищити рівень правової активності громадян у боротьбі із загрозами і небезпеками, з якими стикаються пацієнти. Доцільно створити робочу групу при Міністерстві охорони здоров'я України та розробити нормативно-правову базу з

безпеки пацієнта; адаптувати до умов України міжнародні програми щодо безпеки пацієнта; розробити і запровадити систему добровільного й обов'язкового моніторингу порушень права пацієнта на безпеку.

У підрозділі 1.2. «Законодавство України з питань адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта» здійснено аналіз актів законодавства з питань адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта відповідно до їх класифікації за ознакою юридичної сили. Досліджено норми Конституції України, установча значущість яких стосовно прав пацієнта найбільш узагальнено прослідковується в положеннях розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Здійснено аналіз кодифікованих законів, зокрема Цивільного кодексу України, Бюджетного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, та некодифікованих законів, переважна більшість яких спрямована на деталізацію та спеціальне регулювання відносин у медичній сфері. Встановлено, що центральне місце серед вітчизняних законів у сфері забезпечення прав пацієнта посідає Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992 р.), який містить загальні положення про права пацієнта та гарантії їх захисту.

Досліджено ряд підзаконних нормативно-правових актів у сфері забезпечення прав пацієнта: постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, акти центральних і місцевих органів виконавчої влади, акти органів місцевого самоврядування. Проаналізовано чинні міжнародні договори стосовно забезпечення прав пацієнта, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення конституційного положення про безоплатну медичну допомогу і визначення відповідності Конституції України положень нормативних актів, які встановлюють перелік платних медичних послуг у закладах охорони здоров'я державної власності.

За роки незалежності України прийнято низку законів і підзаконних нормативних актів, спрямованих на врегулювання окремих аспектів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта. Проте, вітчизняне законодавство у цій сфері потребує удосконалення. Формування нормативно-правової бази з питань забезпечення прав пацієнта має здійснюватися на основі єдиної концепції, з дотриманням засад конституційного розвитку законодавства, на принципах верховенства права й законності, системності й динамічності нормотворчого процесу, диференціації нормативно-правових актів.

Розділ другий «Особливості адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Сутність та зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта» сформульовано авторську дефініцію поняття «адміністративно-

правове регулювання забезпечення прав пацієнта» та виокремлено властиві йому ознаки. Встановлено зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта через визначення принципів, мети та функцій, форм та методів такого регулювання.

Принципами адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта є вихідні, об'єктивно зумовлені, універсальні засади, що характеризуються загальною значущістю, імперативністю, на підставі яких виникають відносини між пацієнтами та суб'єктами забезпечення прав пацієнтів, формується та функціонує механізм адміністративно-правового забезпечення прав пацієнтів. На підставі дослідження загальних принципів адміністративно-правового регулювання та з урахуванням особливостей принципів охорони здоров'я сформульовано принципи, на яких має ґрунтуватися адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта.

З'ясовано, що метою адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта є заздалегідь визначений результат упорядкування суспільних відносин у сфері охорони здоров'я, на досягнення якого спрямовані адміністративно-правові засоби і методи: формування ефективної системи охорони здоров'я та дієвого механізму захисту прав пацієнтів, надання населенню якісної і безпечної медичної допомоги, досягнення соціальних цілей, спрямованих на покращення здоров'я населення і подолання демографічної кризи.

Обґрунтовано, що у сучасних умовах соціальних перетворень, ускладнення політичного, економічного і соціально-культурного життя держави адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта виконує низку важливих функцій. Серед яких: 1) нормотворча функція; 2) організаційна й правовиконавча функції; 3) ресурсозабезпечувальна функція; 4) цільовстановлююча функція (прогнозування та планування); 5) контрольна (наглядова) функція. Проведено класифікацію контролю у галузі забезпечення прав пацієнта за ознакою суб'єкта контролю (державний і громадський); за сферою підконтрольної діяльності (відомчий, міжвідомчий і надвідомчий).

Формами адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта є зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюються органами управління з метою упорядкування суспільних відносин у сфері охорони здоров'я, створення надійних умов для реалізації прав пацієнтів, їх гарантування, захист і охорону. Виокремлено і проаналізовано форми: видання нормативних актів управління; видання індивідуальних актів управління; укладання адміністративних договорів; здійснення інших юридично значущих дій; проведення організаційних заходів; здійснення матеріально-технічних операцій.

Методи адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення прав пацієнта визначено як сукупність різноманітних способів і прийомів здійснення безпосереднього й цілеспрямованого впливу державних органів (посадових осіб) на забезпечення прав пацієнта на

підставі компетенції, у встановлених межах і відповідних формах. Зазначено, що специфіка сфери забезпечення прав пацієнта зумовлює превалювання адміністративних (розпорядчих) методів.

У підрозділі 2.2. «Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта та їх повноваження» встановлено, що в Україні діють різноманітні суб'єкти забезпечення прав пацієнта. Досліджено повноваження у сфері забезпечення прав пацієнта Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони здоров'я України, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, органів місцевого самоврядування, Національної академії медичних наук України, закладів охорони здоров'я, громадських правозахисних організацій.

Недоліком вітчизняної системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта є відсутність спеціалізованого органу захисту прав особи, яка звернулася за медичною допомогою або якій надається медична допомога. Права пацієнта мають мало шансів стати пріоритетом і бути захищеними.

З метою вдосконалення системи суб'єктів забезпечення прав пацієнта в Україні досліджено позитивні риси інституту омбудсмена; встановлено, що в європейських країнах успішно функціонують уповноважені парламенту чи уряду з прав пацієнтів та їх служби; запропоновано утворити Службу уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України як структурний підрозділ міністерства, що діє на правах управління та здійснює державний контроль за дотриманням законодавства у сфері забезпечення прав пацієнтів. Основними завданнями Служби уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України доцільно встановити: 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства у сфері забезпечення прав пацієнтів; 2) здійснення державного нагляду за дотриманням медичних стандартів, норм і правил; 3) моніторинг додержання в Україні прав пацієнтів та виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері забезпечення прав пацієнтів; 4) участь у підготовці проектів нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України у сфері забезпечення прав пацієнтів; 5) організація взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій з питань забезпечення прав пацієнтів; 6) інформування громадськості про права пацієнтів, про здійснення Службою уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України та Міністерством охорони здоров'я України повноважень у сфері забезпечення прав пацієнтів. Служба уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України має виконувати покладені на неї завдання і здійснювати повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи – служби уповноважених з прав пацієнтів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, які утворюються та функціонують у складі Міністерства охорони здоров'я Автономної Республіки

Крим, структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій.

У підрозділі 2.3. «Адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнта» сформульовано авторське поняття «адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнта» і виокремлено властиві йому ознаки. Досліджено зміст стандартизації медичної допомоги, ліцензування господарської діяльності з медичної практики, акредитації закладів охорони здоров'я, атестації медичних працівників як адміністративно-правових засобів забезпечення прав пацієнта.

Встановлено, що важливим елементом системи засобів забезпечення прав пацієнта є стандартизація медичної допомоги, кінцева мета якої – якість і безпека медичної допомоги. Обґрунтовано доцільність введення процедури державної реєстрації медичних стандартів у Міністерстві юстиції України. Пропозиція впливає з наступного. По-перше, існує велика кількість інструкцій, посібників з медичних практик, що застосовуються під час лікування пацієнтів, однак характеризуються неоднорідними методами. По-друге, відповідно до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 р. № 731, нормативно-правові акти будь-якого виду, якщо в них є одна або більше норм, що зачіпають соціально-економічні, політичні, особисті та інші права, свободи й законні інтереси громадян, проголошені й гарантовані Конституцією і законами України, міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, підлягають державній реєстрації. Медичні стандарти безпосередньо торкаються забезпечення найважливіших прав громадян – права на життя, охорону здоров'я та медичну допомогу. По-третє, завдяки владній вертикалі закладам охорони здоров'я державної та комунальної форми власності доводяться до відома медичні стандарти, затверджені Міністерством охорони здоров'я України, а переважна більшість приватних медичних установ і фізичних осіб – підприємців, як свідчить практика, фактично не застосовують їх у своїй роботі, що часто виявляється при перевірках. Державна реєстрація медичних стандартів стане додатковою гарантією забезпечення прав пацієнта, сприятиме підвищенню законності у медичній сфері та дієвості нормативно-правових актів.

Ліцензування медичної практики як адміністративно-правовий засіб забезпечення прав пацієнта – адміністративно-правова процедура видачі, переоформлення, анулювання ліцензій на зайняття господарською діяльністю з медичної практики закладами охорони здоров'я та фізичними особами – підприємцями, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, та здійснення контролю за додержанням ними ліцензійних умов. Сформульовано риси ліцензування медичної практики й охарактеризовано стадії ліцензійного провадження. Зазначено, що орган з ліцензування господарської діяльності з медичної практики повинен забезпечувати виїзд членів

ліцензійної комісії безпосередньо на місце знаходження закладу чи установи, гарантувати здійснення комплексної оцінки можливостей юридичної особи або приватного підприємця надавати у майбутньому медичну допомогу належної якості.

Державну акредитацію закладів охорони здоров'я визначено як адміністративно-правову процедуру офіційного підтвердження відповідності закладу охорони здоров'я встановленим критеріям та стандартам якості й безпеки надання медичної допомоги, у ході якої державна акредитаційна комісія документально засвідчує компетентність закладу охорони здоров'я здійснювати конкретний вид медичної діяльності. Досліджено сутність державної акредитації закладів охорони здоров'я й сформульовано ознаки цієї процедури. Обґрунтовано необхідність запровадження громадського контролю за діяльністю акредитаційних комісій і створення реєстру громадських спостерігачів. Виділено й розкрито критерії розмежування понять «ліцензування медичної діяльності» і «акредитація закладів охорони здоров'я».

Розділ третій «Удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері забезпечення прав пацієнта та їх значення для України» встановлено, що прийняття міжнародних документів щодо прав пацієнтів стали результатом переконання світової спільноти у необхідності поважати людину як особистість, усвідомлення, що біологія і медицина розвиваються прискореними темпами й неналежне використання наукових знань може призвести до дій, які загрожуватимуть життю, здоров'ю, гідності людини.

У межах підрозділу досліджено більше тридцяти міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення прав пацієнта, встановлено, що їх систему складають: 1) *всесвітні і регіональні міжнародні акти з прав людини, зокрема Загальна декларація прав людини (1948 р.), Європейська конвенція про права та основні свободи громадян (1950 р.), Європейська соціальна хартія (1961 р.); 2) міжнародні документи, присвячені правам пацієнтів та їх забезпеченню, серед яких Рекомендації Ради Європи щодо прав хворого і помираючого (1976 р.), Конвенція Ради Європи про захист прав та гідності людини у зв'язку з застосуванням досягнень біології та медицини (1996 р.), Рекомендації Ради Європи щодо контролю за безпекою пацієнтів і попередження небажаних ефектів в галузі охорони здоров'я (2004 р.); 3) акти, прийняті міжнародними організаціями, які покликані розробляти стандарти у сфері охорони здоров'я, для прикладу, Амстердамська декларація Всесвітньої організації охорони здоров'я про політику в галузі забезпечення прав пацієнта у Європі (1994 р.), Лісабонська декларація Всесвітньої медичної асоціації стосовно прав пацієнта (1981 р.), Гавайська декларація II (Етичний кодекс) Всесвітньої психіатричної асоціації (1983 р.).*

З'ясовано, що в розвинутих європейських державах наявна тенденція формування внутрішнього законодавства в сфері забезпечення прав пацієнта, основою якого слугують міжнародно-правові стандарти. Однак, законодавство держав різниться між собою внаслідок економічних, ідеологічних, історичних, політичних, культурних особливостей їх розвитку. Для законодавчого врегулювання та закріплення прав пацієнта використовуються різноманітні форми: норми, закріплені в Конституціях держав, спеціальних законах у сфері охорони здоров'я або забезпечення прав пацієнтів, кодексах професійної етики медичних працівників, хартіях прав пацієнтів, інших актах.

Наголошено на необхідності приведення законодавства України у відповідність до положень міжнародно-правових стандартів і врахування зарубіжного досвіду забезпечення прав пацієнта у вітчизняному нормотворчому процесі.

У підрозділі 3.2. «Пріоритетні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта» встановлено, що удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта є складним процесом і охоплює комплекс заходів, які у сукупності здатні вплинути на процес подолання кризи в системі охорони здоров'я України і вирішити основні проблеми вітчизняної медичної сфери. Пріоритетними напрямками удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта визначено: удосконалення законодавства України у сфері забезпечення прав пацієнта; оптимізація засобів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта; підвищення якості кадрового і ресурсного забезпечення системи охорони здоров'я; оптимізація системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта; запровадження багатоканального фінансування, включаючи обов'язкове соціальне медичне страхування; оптимізація інституту адміністративної відповідальності медичних працівників.

Встановлено, що запровадження системи багатоканального фінансування медицини, основою якої має бути державний бюджет і обов'язкове соціальне медичне страхування, гарантуватиме громадянам можливість реалізації конституційного права на безоплатну медичну допомогу. Сформульовано умови запровадження обов'язкового соціального медичного страхування в Україні: формування нормативно-правової бази; утворення Фонду обов'язкового соціального медичного страхування, підпорядкованого Міністерству охорони здоров'я України; проведення необхідних організаційних заходів і структурна реорганізація охорони здоров'я; підготовка і перепідготовка працівників медичних закладів як учасників страхової медицини; визначення обсягів державних гарантій надання медичної допомоги, їх узгодження і збалансування з обсягами фінансових надходжень у систему обов'язкового соціального медичного страхування; вирішення питання про перерозподіл існуючих податкових платежів на користь обов'язкового соціального медичного страхування або введення окремого податку на медичне

страхування для роботодавців; проведення роз'яснювальної роботи серед населення з метою подолання недовіри до обов'язкового соціального медичного страхування; забезпечення можливості поетапного введення обов'язкового соціального медичного страхування у регіонах для апробації.

На підставі узагальнення офіційних статистичних даних стосовно стану й динаміки злочинності, результатів судового розгляду і вирішення справ у медичній сфері обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення вітчизняного законодавства, яке передбачає відповідальність за адміністративні правопорушення, скоєні медичними працівниками під час професійної діяльності. Запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (1984 р.) і розширити сферу застосування адміністративної відповідальності у частині забезпечення прав пацієнта за рахунок запровадження нових складів адміністративних правопорушень.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішено наукове завдання, яке полягало у визначенні сутності адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні, формуванні пріоритетних напрямів його розвитку, що надало змогу розробити рекомендації з удосконалення національного адміністративного законодавства у зазначеній сфері. Серед висновків, зроблених у дослідженні, найбільш суттєвими і важливими є такі:

1. Права пацієнта слід розглядати як похідні від загальних громадянських, економічних, політичних, соціальних і культурних прав, юридичні можливості фізичної особи, яка звернулася за медичною допомогою та (або) якій надається така допомога. Згідно авторської класифікації запропоновано п'ять груп прав пацієнтів: 1) конституційні права; 2) загальні права пацієнтів; 3) спеціальні права пацієнтів залежно від виду наданої медичної допомоги; 4) спеціальні права пацієнтів залежно від напряму медичної діяльності; 5) спеціальні права різних професійних та соціальних категорій пацієнтів.

Встановлено, що серед прав пацієнта особливої уваги заслуговує право на безпеку, що охоплює право на використання методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації, а також лікарських засобів, медичних препаратів, виробів медичного призначення, медичної техніки та обладнань, які виключають можливість ризику для життя пацієнта або заподіяння шкоди його здоров'ю. Відповідно, поняття «безпека пацієнта» являє стабільний стан надійної захищеності від ризиків, загроз, небезпек і шкідливих впливів будь-якого роду та забезпеченості життєвоважливих прав, свобод і законних інтересів особи під час звернення за медичною допомогою або в процесі отримання такої допомоги. З метою визнання безпеки пацієнта пріоритетом діяльності

вітчизняних закладів охорони здоров'я обґрунтовано необхідність на законодавчому рівні закріпити поняття «безпека пацієнта» та встановити зміст права пацієнта на безпеку.

2. Запропоновано класифікацію актів законодавства України з питань адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта за ознакою їх юридичної сили. Встановлено, що формування вітчизняної нормативно-правової бази з питань забезпечення прав пацієнта має здійснюватися на основі єдиної концепції, вихідними засадами якої визначено: врахування положень міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав пацієнта; дотримання прав пацієнта; забезпечення взаємної поваги і взаємної відповідальності у відносинах між лікарем та пацієнтом; втілення моральних та етичних принципів у юридичну регламентацію надання медичної допомоги; пацієнтоорієнтований підхід до організації надання медичної допомоги.

3. Запропоновано авторське розуміння терміна «адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта» – цілеспрямований владно-організуючий вплив органів управління в межах їх повноважень на впорядкування суспільних відносин у сфері охорони здоров'я, створення надійних умов для реалізації прав пацієнтів, їх гарантування, захист і охорону. З'ясовано, що специфіка адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта обумовлена: 1) розгалуженістю об'єкту забезпечення – прав пацієнта, які залежать від виду медичної допомоги, напряму медичної діяльності, професійних та соціальних особливостей пацієнта; 2) наявністю значної кількості нормативних актів, що регламентують права пацієнта та порядок їх забезпечення; 3) численністю суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнтів та багатовекторністю їх повноважень; 4) багатим арсеналом засобів адміністративно-правового впливу на забезпечення прав пацієнтів. Встановлено зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта через визначення мети, принципів та функцій, дослідження системи форм та методів такого регулювання.

4. Суб'єктами адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я України, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи місцевого самоврядування, Національна академія медичних наук України, заклади охорони здоров'я, громадські правозахисні організації.

Запропоновано запровадити Службу уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України, що дозволить ліквідувати прогалини у системі суб'єктів адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта, стане важливим кроком у розвитку демократичних процесів, спрямованих на захист пацієнта й посилення гарантій реалізації прав людини у сфері охорони здоров'я. Розроблено та оформлено у вигляді додатку А до дисертації проект Положення про Службу уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України.

5. Під адміністративно-правовими засобами забезпечення прав пацієнта слід розуміти правові способи і прийоми безпосереднього владно-організуючого впливу органів управління в межах їх повноважень на суспільні відносини у сфері охорони здоров'я з метою забезпечення реалізації і захисту прав особи, що звернулася за медичною допомогою та (або) якій надається медична допомога. Сформульовано ознаки адміністративно-правових засобів забезпечення прав пацієнта: 1) являють собою способи і прийоми безпосереднього та цілеспрямованого владно-організуючого впливу на керовані об'єкти; 2) регламентовані нормами адміністративного права; 3) використовуються суб'єктами управління як засоби реалізації закріпленої за ними компетенції і виражають повноваження владного характеру; 4) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; 5) мета застосування – створення надійних умов для здійснення пацієнтами прав, їх гарантування, охорони та захисту від порушень.

Як адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнта досліджено стандартизацію медичної допомоги, ліцензування господарської діяльності з медичної практики, акредитацію закладів охорони здоров'я, атестацію медичних працівників та запропоновано напрями їх оптимізації. Зокрема, з метою надання положенням медичних стандартів нормативного характеру обґрунтовано доцільність введення процедури державної реєстрації медичних стандартів (клінічних протоколів) у Міністерстві юстиції України. Розроблено додаток Б до дисертації у вигляді проекту Наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про внесення зміни до Методики розробки та впровадження медичних стандартів (уніфікованих клінічних протоколів) медичної допомоги на засадах доказової медицини».

6. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення прав пацієнта містяться у правових нормах конвенцій, директив, резолюцій і рекомендацій, прийнятих міжнародними організаціями. З'ясовано, що систему міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення прав пацієнта складають: всесвітні і регіональні міжнародні акти з прав людини; міжнародні документи, присвячені правам пацієнтів та їх забезпеченню; акти, прийняті міжнародними організаціями, що орієнтовані на розроблення стандартів у сфері охорони здоров'я, зокрема Всесвітньою організацією охорони здоров'я, Всесвітньою медичною асоціацією, Всесвітньою психіатричною асоціацією.

Встановлено, що адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є важливим напрямом реформування вітчизняного законодавства у сфері забезпечення прав пацієнта й дозволить привести його у відповідність до міжнародних стандартів. Враховуючи зарубіжний досвід у сфері забезпечення прав пацієнта, запропоновано запровадити спеціальний закон «Про правовий статус пацієнтів в Україні» як основу правового регулювання статусу громадян під час звернення за медичною допомогою або її отримання.

7. Запропоновано пропозиції стосовно удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта. Визначено переваги багатоканального фінансування вітчизняної сфери охорони здоров'я та сформульовано умови запровадження обов'язкового соціального медичного страхування.

Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції внесення змін до Глави 5 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення» та встановлення адміністративної відповідальності: за порушення державних медичних стандартів, норм і правил надання медичної допомоги; за порушення законодавства про лікарську таємницю; за порушення прав пацієнта під час проведення клінічних випробувань лікарських засобів. Повноваження по розгляду та вирішення таких справ доцільно покласти на Службу уповноважених з прав пацієнтів при Міністерстві охорони здоров'я України. Підготовлено та оформлено у вигляді додатку В до дисертації проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності медичних працівників».

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Козаченко Ю. А. Компаративний аналіз джерел міжнародно-правового регулювання прав пацієнтів [Електронний ресурс] / Ю. А. Козаченко // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2 (4). – Режим доступу : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2013/56.pdf. – Заголовок з екрана.
2. Козаченко Ю. А. Питання систематизації прав пацієнта / Ю. А. Козаченко // Проблеми законності. – 2014. – Вип. 125. – С. 177–183.
3. Козаченко Ю. А. Акредитація закладів охорони здоров'я як адміністративно-правовий засіб забезпечення прав пацієнтів / Ю. А. Козаченко // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 8. – С. 64–67.
4. Козаченко Ю. А. Ліцензування медичної діяльності у системі адміністративно-правових засобів забезпечення прав пацієнтів / Ю. А. Козаченко // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 9. – С. 59–62.
5. Козаченко Ю. А. Международный опыт обеспечения прав пациентов / Ю. А. Козаченко // *Legea si Viata*. – 2014. – № 8. – С. 78–82.
6. Козаченко Ю. А. Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні: шляхи удосконалення / Ю. А. Козаченко // Підприємництво, господарство і право. – 2015. – № 5. – С. 48–52.

7 Козаченко Ю. А. Безпека пацієнта як складова особистої безпеки / Ю. А. Козаченко // Приватний сектор безпеки: сучасний досвід та проблеми правового регулювання. Збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції. Х. – : Вид-во ТОВ «Друкарня Мадрид», 2013. – С. 197–201.

8. Козаченко Ю. А. Права пацієнта у міжнародно-правових актах / Ю. А. Козаченко // Матеріали науково-практичної конференції «Теоретико-правові засади формування сучасного медичного права в Україні». Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Полтава, 18 жовтня 2013 р. / Ред. кол. Гетьман А.П., Бушан О.П., Пашков В.М., Гринько П.О. та ін. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2013. – С. 80–82.

9. Козаченко Ю. А. Безпека медичної допомоги як один з ключових індикаторів ефективності системи охорони здоров'я / Ю. А. Козаченко // Недержавний сектор безпеки: сучасний досвід та проблеми порівняльно-правового регулювання. Тези доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: «Планета-прінт», 2014. – С. 39–41.

10. Козаченко Ю. А. Атестація медичних працівників як адміністративно-правовий засіб забезпечення прав пацієнтів / Ю. А. Козаченко // «Юридична наука: виклики і сьогодення» : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 8-9 серпня 2014 р.). – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. – С. 53–56.

11. Козаченко Ю. А. Адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнтів: поняття, риси, значення / Ю. А. Козаченко // «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15-16 серпня 2014 р.). – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. – С. 32–35.

12. Козаченко Ю. А. Принципи адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів в Україні / Ю. А. Козаченко // «Práva a slobody človeka a občana: mechanismus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva» : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Paneurópskavysoká škola, Fakulta práva, Bratislava, 19. –20. septembra 2014. – Bratislava. – 2014. – S. 255–257.

АНОТАЦІЯ

Козаченко Ю.А. «Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2016.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні. У роботі визначено поняття і сутність прав пацієнта як об'єкта адміністративно-правового забезпечення, запропоновано їх класифікацію на підставі законодавства України; проаналізовано систему вітчизняного законодавства з питань адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта. Встановлено сутність адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта та розкрито його зміст через визначення принципів, мети та функцій, форм та методів такого регулювання. Досліджено суб'єкти адміністративно-правового забезпечення прав пацієнта, проаналізовано їх повноваження, сформульовано пропозиції по удосконаленню системи таких суб'єктів; визначено та охарактеризовано адміністративно-правові засоби забезпечення прав пацієнта, запропоновано напрями їх оптимізації. У роботі проаналізовано міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід у сфері забезпечення прав пацієнта, встановлено їх значення для України.

Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні. Обґрунтовано ряд пропозицій щодо змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативних актів.

Ключові слова: права пацієнта, забезпечення прав пацієнта, адміністративно-правове регулювання, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення, адміністративно-правові засоби, обов'язкове соціальне медичне страхування, адміністративна відповідальність.

АННОТАЦИЯ

Козаченко Ю.А. «Административно-правовое регулирование обеспечения прав пациента в Украине». – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2016.

Диссертация посвящена комплексному исследованию административно-правового регулирования обеспечения прав пациента в Украине. В работе определены понятие и сущность прав пациента как объекта административно-правового обеспечения. Установлено, что классификация прав пациентов должна охватывать различные аспекты данного явления, в связи с этим предложено пять групп прав пациентов: 1) конституционные права; 2) общие права пациентов; 3) специальные права пациентов в зависимости от вида оказанной медицинской помощи; 4) специальные права пациентов в зависимости от направления медицинской

деятельности; 5) специальные права различных профессиональных и социальных категорий пациентов.

Проанализировано систему законодательства Украины по вопросам административно-правового регулирования обеспечения прав пациента. Установлены исходные основы концепции законодательного обеспечения прав пациента в Украине.

Выяснена сущность административно-правового регулирования обеспечения прав пациента как целенаправленного властно-организующего воздействия органов управления в пределах их полномочий на упорядочение общественных отношений в сфере охраны здоровья, создание надежных условий для реализации прав пациентов, их обеспечение, защиту и охрану. Раскрыто содержание административно-правового регулирования обеспечения прав пациента через определение принципов, целей и функций, форм и методов такого регулирования.

В работе исследованы субъекты административно-правового обеспечения прав пациента, проанализированы их полномочия, сформулированы предложения по усовершенствованию системы таких субъектов. В частности, предложено создать Службу уполномоченных по правам пациентов при Министерстве здравоохранения Украины.

В рамках диссертации определены и охарактеризованы административно-правовые средства обеспечения прав пациента, а именно стандартизация медицинской помощи, лицензирование хозяйственной деятельности по медицинской практике, аккредитация учреждений здравоохранения, аттестация медицинских работников. Предложены направления оптимизации административно-правовых средств обеспечения прав пациента. В частности, обоснована необходимость введения процедуры государственной регистрации медицинских стандартов в Министерстве юстиции Украины с целью придания положениям медицинских стандартов обязательного значения для медицинских учреждений любой формы собственности и частнопрактикующих медицинских работников.

Проанализированы международно-правовые стандарты и зарубежный опыт в области обеспечения прав пациента, установлено их значение для Украины. Отмечено, что адаптация законодательства Украины к законодательству Европейского Союза является важным направлением реформирования отечественного законодательства в сфере обеспечения прав пациента и позволит привести его в соответствие с международными стандартами.

Определены приоритетные направления по усовершенствованию административно-правового регулирования обеспечения прав пациента в Украине. Обоснована необходимость введения многоканального финансирования медицинской сферы, включая обязательное социальное медицинское страхование; сформулированы предложения оптимизации института административной ответственности медицинских работников.

Ключевые слова: права пациента, обеспечение прав пациента, административно-правовое регулирование, субъекты административно-правового обеспечения, административно-правовые средства, обязательное социальное медицинское страхование, административная ответственность.

SUMMARY

Kozachenko Yu. A. "Administrative-legal regulation of the ensuring of patients' rights in Ukraine". – Manuscript copyright.

Ph.D. thesis in legal Science. Specialist field 12.00.07 – Administrative Law and procedure; Financial Law; Information Law. – Yaroslav the Wise National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkov, 2016.

The thesis is devoted to complex research of administrative-legal regulation of the support of patients' rights in Ukraine. In this paper we were defined the concept and essence of the rights of the patient as the object of administrative-legal support, suggested their classification on the basis of the legislation of Ukraine; analyzed the system of national law on the administrative-legal regulation of the ensuring of patients' rights. We were established the essence of administrative-legal regulation of ensuring the rights of the patient and explained its contents through the definition of principles, objectives and functions, forms and methods of such regulation. We were studied the subjects of administrative-legal regulation of ensuring the rights of the patient, analyzed their powers, formulated proposals for improvement of the system of such entities; identified and characterized the administrative law means of ensuring the rights of the patient, the directions of their improvement. In this paper we were analyzed international standards and foreign experience in the sphere of ensuring the rights of patients and determined their importance for Ukraine.

Scientifically based proposals have been formulated for the improvement of administrative-legal regulation of the support patients' rights in Ukraine. A number of proposals have been grounded according to the alteration and amendment of the Ukraine Code about administrative wrongs and other normative acts.

Keywords: the rights of patient, ensuring the rights of the patient, administrative-legal regulation, subjects of administrative-legal regulation, administrative-legal means, compulsory social health insurance, administrative liability.

Відповідальний за випуск
доктор юридичних наук, доцент Шаповал Р.В.

Підписано до друку 21.03.2016 р. Формат 60×90 1/16.

Папір офсетний. Віддрук. на ризографі.

Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9

Тираж 120 прим. Зам. № 1452.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77